

Mestersége kémiantanár – Balázs Katalin

Bemutakozás

Balázs Katalin, kémia vezetőtanár vagyok.

Abban a korszakban jártam iskolába, amikor a táborozás az úttörőtábor és az építőtábor jelentette, szombaton tanítási nap volt, kötelezően egyforma köpenyt viseltek a diákok, és a tanári pálya társadalmilag valamelyest nagyobb megbecsülést kapott. Az általános és a középiskola nagyon meghatározó szerepet töltött be az életemben: 12 évig az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolába jártam, oda, ahol később tanárjelöltként is gyakoroltam, és az egyetem elvégzése után tanárként is itt tanítok a mai napig – így a Radnótiban szerzett élményeimből építkeztem a tanári pályámon is. Ráadásul édesanyám (dr. Balázs Lórántné dr. Kukorelli Katalin) is a Radnótiban tanított, így „tanárgyerekként” kellett átvészelnem az iskolai éveimet, majd később kollégákként dolgoztunk együtt ugyanabban a munkaközösségben – szép kihívás volt mindkettőnknek! Fő mentorom Kiss Zsuzsa néni volt, aki kémiára tanított diákként, akinél gyakoroltam tanárjelöltként, és akinek köszönhetem, hogy végül is a Radnótiban maradtam tanárként is.

Mivel a szüleim kémikusok voltak (édesapám, dr. Balázs Lóránt, a kémiai tudományok kandidátusa, szintén az ELTE-n dolgozott, tanított). Bátran mondhatom, hogy kémiai problémák között nőttem fel, hiszen mindennaposak voltak a szüleim közötti szakmai párbeszéd, néha szakmai viták. A gimnáziumban azonban engem elsősorban a biológia érdekelt, biológia-angol tagozatra jártam, a kémiát csak „kényszerből” tanultam, a biológia kedvéért. Emlékszem, otthon, ha előálltam valamilyen kémiai kérdéssel, a szüleim – boldogságukban, hogy mégis csak érdekel a tantárgy – olyan bő lére eresztették a magyarázatot, hogy elment a fél délután. Kénytelen voltam nagyon célirányos kérdéseket feltenni, és ezzel határozottan

csiszolódtott a kérdezéstechnikám, – ami nagy segítséget jelentett a későbbiekben :-)

35 éve tanítok, főbb elismeréseim:

2002-ben Trefort Ágoston emléklapot kaptam (az ELTE Tanácsától „kimagasló egyetemi tevékenységéért”).

2015-ben Elismerő Oklevelet kaptam (az Emberi Erőforrások Minisztériumától a Nemzetközi Kémiai Diákolimpián sikeresen szereplő tanulók felkészítésében végzett tevékenységéért).

2015-ben elnyertem a Rátz Tanár Úr Életműdíjat, mely a természettudományokat tanító pedagógusok legrangosabb díja.

Milyen diák volt? Voltak például csínytevései, kapott-e intőket?

Ha annak idején megkérdeztek volna, hogy véleményem szerint milyen diák vagyok, kapásból azt feleltem volna, hogy nagyon jó, mivel az év végi bizonyítványom általában jeles rendű volt. Ma már – szülőként és tanárként is – árnyaltabban látom a dolgot. Most azt mondanám, hogy öntörvényű kamasz voltam, sok minden érdekelt a világból, de ha valamihez nem volt kedvem, akkor a kisujjamat sem mozdítottam. Jó példa erre, hogy III. gimnáziumban (a mostani 11. évfolyamot jelenti) 1. félév végén majdnem megbuktam történelemből, mert úgy gondoltam, hogy erre éppen nincs szükségem, – egészen más dolgok érdekeltek. Persze aztán mégis csak meg kellett tanulni a történelmet is, annak ellenére, hogy mi nem érettségiztünk történelemből, mert akkor eltörölték ezt az érettségi tárgyat.

Miért választotta a tanári pályát? Miért éppen a kémia tantárgyat választotta?

Mindenképpen az ELTE-re szerettem volna járni – többek között azért, mert ELTE gyakorlóiskolába jártam, és tetszett, hogy nálunk próbálják ki magukat a tanárjelöltek, akikkel általában jóban voltunk. Kutató biológusnak akartam jelentkezni, a szüleim azonban azt javasolták, hogy ha komolyan akarok a biológiával foglalkozni, akkor mindenképpen válasszam mellé a kémiát, és tanári diplomával kutató is lehetek, de akár taníthatok is. Így lettem biológia-kémia szakos középiskolai tanár, amit egyáltalán nem bántam meg.

Milyen tervekkel vágott neki a pedagógusi pályának? Mennyiben valósultak meg ezek?

Emlékszem, kezdő tanárként majdnem rögtön pályaelhagyó lettem. Bedobtak a mélyvízbe, heti 26 órában 42 fős osztályokat tanítottam biológiára és kémiára (megjegyzem, jelenleg vezetőtanárként fele ennyi órám van, és osztott csoportokban tanítok). 8-tól délután 4-ig tanítottam, és miután hazamentem, leültem készülni a következő napra, majd hulla fáradtan lefeküdtem aludni, hogy másnap ugyanezekre legyen energiám. Szerencsére nem tartott sokáig ez a „zombi” állapot. A tanításba bele lehet rázódni, a gyakorlat során jönnek a módszertani ötletek, mit hogyan érdemes tanítani, magyarázni, milyen kísérleteket érdemes bemutatni stb. Minél lelkesebbek a diákok, annál lelkesebb a tanár is, és fordítva – ez az egymásra hatás sokszor lendített előre a pályám során.

Volt-e az életében tanárpéldakép, aki nagy hatással volt önre?

Legmeghatározóbb tanárom Sain Márton volt, Marci bácsi, aki matematikát tanított nekünk gimnáziumban. Nagy tudású, művelt ember volt (ő írta a Nincs királyi út c. matematikatörténeti könyvet). Úgy tanította a matematikát, hogy mindannyian értsük, szeressük, tudjuk – és eközben értékrendet és emberséget is tanultunk tőle. Néhány nekem szóló, személyes mondata a mai napig eszembe jut.

Mit gondol, mitől jó egy kémiaóra?

Sokféle jó kémiaóra lehet, nem tudok receptet írni. Az lehet a közös mindegyikben, hogy úgy mennek ki a teremből a diákok, hogy „na, ez jó volt” – ami jelentheti azt, hogy jó volt, mert kísérleteztünk, vagy jelentheti azt is, hogy jó volt, mert olyan témákat feszegettünk, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a mindennapokhoz. Vannak olyan elvetemült diákok is, akik absztrakt, elvont, elméleti problémák megértésére mondják, hogy „na, ez jó volt” :-)

Ön szerint milyen a „jó” gyerek?

Számomra a jó gyerek kíváncsi, kommunikatív, kreatív és együttműködő. Szerencsére sok ilyen gyereket taníthatok az iskolámban!

Van kedvenc anyaga vagy kedvenc kísérlete? Miért éppen az?

Különösebben nincs kedvenc kísérletem, de ha mégis meg kell egyet nevezni, akkor a lőgyapot tenyéren való meggyújtását mondanám. Ezzel arattam a legnagyobb sikereket a Természetkutató Táborban („Termkutban”), amikor még tartottunk bátorságpróbát. Először bemutattam, hogy „tüzet gyújtok” a tenyeremen, aztán a bátraknak oda kellett tartani a saját tenyerüket, hogy azt is „meggyújthassam” – hosszú sorban álltak a 10-14 éves diákok, akiknek a kíváncsisága legyőzte a rettegésüket, és aztán jött a nagy megkönnyebbülés, hogy „hát ez nem is fáj”.

Ha csak egyetlen (vagy néhány) kémiaórát tarthatna, arra milyen témát választana?

Egyetlen kémiaóra helyett inkább egy tábort választanék (mint amilyen a fentebb emlegetett Termkut). Ebben a táborban a gyerekek által megtervezett kísérletet lehet összeállítani és kipróbálni, vagy egy „gyilkossági ügyet” lehet „helyszínelőként” megoldani, netán különböző élelmiszereket lehet vizsgálni és „szakvéleményt” kell mondani róluk stb. Ezt a tábort már több, mint 20 éve szervezem 5-8. évfolyamos diákoknak a 9-12. évfolyamos „ifik” segítségével – sőt, öregdiákok is rendszeresen visszajárnak, és részt vesznek a tábori munkában (a szakmai részében is és a programszervezésben is).

Volt-e olyan pillanat vagy esemény a pályáján, amit különösen emlékezetesnek tart?

Az első nyolcosztályos gimnáziumi osztályomba járt egy fiú, akivel a nyolc év alatt nagyon sok konfliktusunk volt egymással; egy értelmes gyerek, aki sokkal több energiát fordított arra, hogy hogyan lehet valamilyen munkát megúszni, mint magára a munkára. Eljutottunk az érettségi bankettig, amikor is odajött hozzám, letérdelt, elnézést kért a sok kellemetlenségért, amit okozott, és átnyújtott egy szál vörös rózsát – a meghatottságtól meg sem tudtam szólalni.

Hogyan látja a kémiaoktatás jelenlegi helyzetét?

Egyfelől látom, hogy a mai diákok mennyire túl vannak terhelve: napi 6-8 órát ülnek a padban, és azt várjuk tőlük, hogy aktív figyelemmel dolgozzanak a tanórákon – ez után pedig még otthon kell(ene)

tanulniuk, leckét írniuk másnapra. Ugyanakkor azt gondolom, hogy nem az a megoldás, hogy az óraszámokat lecsökkentjük, a tananyagot pedig nem szabjuk ehhez az időkerethez. Semmi értelme végigloholni egy tananyagrészen, ha nincs idő kísérletekre, elmélyülésre, gyakorlásra. Nem az a lényeg, hogy minél nagyobb mennyiségű ismeretet sajátítsanak el a gyerekek, hanem az, hogy megtanuljanak gondolkodni! Önálló kísérleteken, megfigyeléseken keresztül kéne következtetéseket levonni, modellt állítani stb. – erre sajnos nincs idő a jelenlegi kémiaoktatásban.

Egyre inkább látom, hogy a kémia tantárgyon keresztül milyen fontos készségeket, képességeket, kompetenciákat lehet fejleszteni. Sokszor hallani felnőtt emberektől, hogy annak idején, a kémiaórákon teljesen felesleges dolgokat tanultak, mert már fogalma sincs, például, mi az a kovalens kötés. Véleményem szerint azonban nem a kovalens kötésre kell emlékezni még 20 év múlva is egy diáknak, mert az ismereteket mindannyian elfelejtjük, ha nem használjuk. Sokkal inkább, például, a kovalens kötésről kell gondolkodni a kémiaórán, hogy az absztrakciós gondolkodást, modellalkotást fejlessze, mert ez az, ami megmarad – és lehet, hogy nem is fogja tudni az illető, hogy ez a készsége, képessége éppen a kémiaórán fejlődött.

Mivel foglalkozik legszívesebben, amikor éppen nem dolgozik? Mit osztana meg a munkáján kívüli életéből?

Nagyon röviden, címszavakban: család, kert, utazás. Van két felnőtt gyerekem, nagy öröm velük lenni, főleg, ha kibővül a család egyéb testvérekkel, unokatestvérekkel és unokával is. Alsóörsön van egy kiskertünk, igyekszem a legnagyobb odafigyeléssel beültetni, ápolni – ez sok munkát és örömet jelent. Utazni pedig a világ bármely pontjára (ami természetesen Magyarországot is jelentheti), nagyon szívesen megyünk a párommal.

Mit tanácsolna a kezdő tanároknak, vagy azoknak, akik tanári pályára készülnek?

Nagyon hálátlan a tanári pálya abból a szempontból, hogy a pedagógiai hatások, eredmények soha nem azonnal érzékelhetők. Sokkal lassabban hatnak, sokszor évek vagy évtizedek múlva jön rá valaki, hogy, igen, akkor és ott milyen jó volt, hogy az a bizonyos figyelmeztető

mondat elhangzott; vagy, igen, érdemes volt nyúzni az ionképletek írását, mert a mai napig értem a logikáját stb. Ha valaki nem sűrgeti a befektetett munkájának minél előbbi „megtérülését”, hanem van türelme kivárni azt, akkor viszont nagyon hálás hivatás a tanári pálya.

Milyen terveik vannak az elkövetkezendő évekre?

Még 5 évem van a nyugdíjig, de utána sem tervezek mást, mint amit most is csinálok a szabadidőmben. Akinek van hobbija, társasága, annak valószínűleg sokkal könnyebb az egyikféle aktív munkából egy másféle tevékeny életbe megelégedéssel, örömmel „átnyergelni”.